මිහින්තලය ධාතුගර්භ චිත්‍ර හා එහි කලාත්මක අගය පිළිබඳ විමර්ශනාත්මක අධ්‍යයනයක්

එම්. ඒ. ප්‍රසාද් කුමාර[1]

හැඳින්වීම

ශ්‍රී ලංකාවේ පැරණි දාගැබ් ඉතිහාසය තුළ ධාතුගර්භ ආශ්‍රිතව චිත්‍ර ඇඳ තිබූ ආකාරයක් පිළිබඳ අදහස් මහාවංශය, දීපවංශය ආදී වංශකතා රැසකින් අනාවරණය වී ඇති අතර, ඒවා පුරාවිද්‍යාත්මකව ද තහවුරු වී තිබේ. අනුරාධපුර යුගය තුළ දුටුගැමුණු රජු විසින් ඉදිකරන ලද මහා ථූපයේ ධාතුගර්භයේ අභ්‍යන්තර බිත්ති මත චිත්‍ර ඇඳ තිබූ බවට වංශකතාවේ ගෙන එන පුවත පුරාවිද්‍යාත්මකව ද සනාථ වී තිබේ. අනුරාධපුර චිත්‍ර කලා ඉතිහාසයෙහි ධාතුගර්භ මත චිත්‍ර ඇඳ තිබූබවට සාක්‍ෂ්‍ය හමුවන ඓතිහාසික ස්ථානයක් වශයෙන් මිහින්තලා පුදබිම හඳුනාගෙන ඇත. ඒ වූකලී පැරණි සිංහල චිත්‍ර අඩු වශයෙන් පිහිටි ස්ථානයක් වුවත් කණ්ඨක චෛත්‍ය හා මහා සෑයට උතුරින් පුරාණ දාගැබක් කැණීමේ දී එහි ධාතුගර්භයේ තිබී චිත්‍ර කීපයක් සොයාගෙන තිබේ. වර්ෂ 1951 දී පරණවිතාන ශූරීන්ගේ මූලිකත්වයෙන් සොයාගත් මෙම චිත්‍ර දැනට මිහින්තලා කෞතුකාගාරයෙහි මහජන ප්‍රදර්ශනයට තබා ඇත. ක්‍රි. ව. 08 වන සියවසට ගැනෙන මිහින්තලා සිතුවම්හි වස්තුවිෂය හා කලාත්මක අගය පිළිබඳ විමර්ශනාත්මක අධ්‍යයනයක් මෙම ලිපියෙන් සිදු කෙරේ.

පර්යේෂණ ක්‍රමවේදය

මෙම අධ්‍යයනය සිදු කිරීමේදී මූලික වශයෙන් පුස්තකාල පරිශීලනය කරන ලද අතර ඒ යටතේ ප්‍රස්තුතයට අදාළ ව මෙතෙක් පළ වී ඇති ප්‍රාථමික හා ද්විතීයික මූලාශ්‍රය අධ්‍යයනයට ලක් කෙරිණි. තත් සිතුවම්හි වර්තමාන තත්ත්වය අධ්‍යයනය කිරීම පිණිස වත්මන් ලේඛකයා විසින් 2017.07.01 දින මිහින්තලය කෞතුකාගාරයේ තැන්පත් කර ඇති ධාතුගර්භ චිත්‍ර පරීක්ෂා කරන ලද්දේ ය. ඒ අනුව දැනට දක්නට ලැබෙන සිතුවම් දිශානුගතව ඡායාරූප ගතකොට නැවත විමර්ශනය කෙරිණි. එම සියලු දත්ත පදනම් කොටගෙන ප්‍රස්තුතය විචාරාත්මක ප්‍රවේශයකින් සාකච්ඡාවට බඳුන් කිරීම මෙහි ක්‍රමවේදය වෙයි.

ප්‍රතිඵල හා සාකච්ඡාව

[1] Department of Humanities, Rajarata University of Sri Lanka
prasadmallawaarachchi85@gmail.com

මිහින්තලා ධාතු ගර්භ චිත්‍ර පිළිබඳ ව මුල්ම වර්තාකරණයක් සිදු කරන ලද්දේ 1951 වර්ෂයෙහි සෙනරත් පරණවිතාන ශූරින් (1972 : 91-94) විසිනි. ඔහු විසින් ඝන කැලෑවෙන් වැසී තිබුණු කණ්ඨක චෛත්‍ය හා මහාසෑයට උතුරින් පිහිටි පුරාණ දාගැබ සොයාගත් අතර එහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස එහි ධාතු ගර්භයේ බිත්ති තුනක (03) ඇඳ තිබූ සිතුවම් කිහිපයක් සොයාගැනීමට සමත් විය. හෙතෙම සිය සොයා ගැනීම පිළිබඳ සඳහන් කරමින් "පුරාවිද්‍ය පර්යේෂණ" නම් කෘතියෙහි " මිහින්තලය පැරණි බිතුසිතුවම් සොයා ගැනීම" නමින් විස්තරයක් සපයා තිබේ. (1972:91-94) තත් සිතුවම් පිළිබඳ වැදගත්කම විශේෂයෙන් පෙන්වාදෙන ලද්දේ එස්.පී.චාර්ල්ස් (2000 : 10 -11) විසිනි. පසුකාලීනව ඒ පිළිබඳ අදහස් දැක්වූවන් අතර මහාචාර්ය එම් සෝමතිලක (2004: 56), නන්දේව විජේසේකර (1964 : 11-12) ආදීහු වෙති.

පාලි ග්‍රන්ථයන්හි මිස්සක පබ්බත යන නමින් හැඳින්වෙන මිහින්තලා පුදබිම ආශ්‍රිත ව තිබී මෙම ධාතු ගර්භ චිත්‍ර හමු වී තිබේ. දෙවනපෑතිස් රාජ්‍ය කාලය තෙක් ඈත අතීතයකට දිවයන ඉතා පැරණි සිද්ධස්ථානයක් වන මිහින්තලය කණ්ඨක චෛත්‍ය හා මහාසෑයට උතුරින් පිහිටි දාගැබක් කැණීමේදී එහි ඇතුළු ධාතු ගර්භයෙහි තිබී මෙම සිතුවම් හමු වූ බව යට සඳහන් කෙරිණි. සෙනරත් පරණවිතාන සඳහන් කරන ආකාරයට ස්තූපය පිහිටි අංගනය වටකුරු ය. එය අවට භූමියට වඩා අඩි 10 ක් උස්ව පිහිටා තිබුණු අතර ඒවායෙහි විෂ්කම්භය අඩි 88 ක් පමණි. එය පොළොන්නරු කිරිවෙහෙරට බොහෝ සෙයින් සමානව තිබෙන්නට ඇති බව සෙනරත් පරණවිතානයන් අනුමාන කරයි. (Paranavitharana 1972 : 91)

"මුදුන් පේසාවළල්ලේ මට්ටමේ පිහිටුවා තිබුණු ඉහළ ධාතු ගර්භයේ බිම් සැළැස්ම අඩි දොළහක් හතරැස් විය. එහි උස අඩි 8 කුත් අඟල් 09 ක් විය. එය වසා තිබුණේ ගල් ලැලිවලිනි. මෙම ධාතු ගර්භයේ අඩි අඟල් 03 ක් ගැඹුරු, අඩියක දිග පළල ඇති සතරැස් වළවල් විසිපහකට බෙදා තිබිණි. ධාතු ගර්භයේ ඇතුළු බිත්ති සිතුවම් කර තිබී ඇතත් ස්තූපය පැහැර ගැනීමෙන් පසු එම ධාතු ගර්භය කාලයේ පීඩාවලට ගොදුරුවීම නිසා බිත්ති කඩා වැටී ඇති හෙයින් අද දක්නට ලැබෙන්නේ එහි වූ ජීවමාන ප්‍රමාණවල රූපවල පහළ කොටස් පමණකි. ඒවායිනුත් පැහැදිලි ව හඳුනාගත හැක්කේ රූප 28 ක ඉතුරු කොටස් පමණි." (Paranavitharana 1972 : 92) මේ සඳහන අනුව චෛත්‍ය ඉහළ ධාතු ගර්භයෙහි සම්පූර්ණයෙන්ම බදාම පිරියම් කොට එහි ජීවමාන ප්‍රමාණයට ම විශාල වූ බොහෝ සිතුවම් ඇඳ තිබූ බව පෙනේ. මෙම රූපවල දණහිසෙන් පහළ කොටස් පමණක් පැහැදිලි ව ඉතිරි වී තිබෙන අතර සෙසු කොටස් ගැලවී ගොසිනි. රූප

28ක අවශේෂ කොටස් හඳුනාගත හැකි අතර ඒවා රතු, කහ, සහ කොළ වර්ණයන්ගෙන් වර්ණ ගන්වා තිබුණි. රූප අඹන ලද බවට ද සාක්ෂි පෙනෙන්නට තිබෙන නමුත් අවශේෂ වී ඇත්තේ චිත්‍රවල කාණ්ඩ පමණක් නිසා ඒ පිළිබඳ ව මීට වඩා යමක් ප්‍රකාශ කළ නොහැකි ය. ඉහළ ධාතු ගර්භය නිධන් හොරුන්ගේ ග්‍රහණයට ලක්ව දැඩි ලෙස විනාශ වී ගොස් තිබුණු නිසා එකී චිත්‍රවලට සිදු වී ඇති හානිය උපරිම වී ඇත. එහෙත් දාගැබෙහි පහළ ධාතු ගර්භයේ බිත්ති සිතුවම් සහිත වූ අතර මේ චිත්‍ර සොයා ගන්නා විටත් යහපත් තත්ත්වයක පැවති බව පරණවිතානයන් සිය නිරීක්ෂණ වාර්තාවල දක්වා තිබේ. (Paranavitharana 1972 : 92-93) ගරාවැටුණු දාගැබෙහි පහළ ධාතු ගර්භය හා එහි සිතුවම් පිහිටි ආකාරය පිළිබඳ ව සිය නිරීක්ෂණ වාර්තා සෙනරත් පරණවිතාන ශූරින් "පුරාවිද්‍ය පරියේසණ" නම් කෘතියෙහි දක්වා තිබේ.

"මෙම ගර්භය පිහිටුවා ඇත්තේ දාගැබෙහි පිහිටි අංගනය මට්ටමේ ය. ගර්භය මැද මහාමේරු ගලක් බිම තබා තිබිණ. එහි වටකුරු වළවල් තුනකින් යුතු ගල්කණුවක් ද විය. සුන්බුන් අතර තිබී සම්භ වූ ග්‍රීවාකාර ගල් දෙකක් මේ ගල්වලට ගැළපෙන බවක් දිස් විය. මෙම ගර්භයේ තිබූ මහාමේරු ආකෘතිය මුක්කු තුනක් උඩ පිහිටුවා තිබෙන්නට ඇති බව මෙයින් පැහැදිලි වේ.... මෙම ධාතු ගර්භ බිත්ති සිතුවම් කර තිබෙනු දක්නා ලදී." (Paranavitharana 1972 : 92) යනුවෙන් වූ සඳහන අනුව පහළ ධාතු ගර්භයේ පිහිටීම හා එහි බිත්ති සිතුවම් සහිත ව නිර්මාණය කර තිබූ ආකාරය හඳුනාගත හැකි ය. තත් සිතුවම් තවමත් ආරක්ෂිත ව පවත්නා අතර මෙම අධ්‍යයනය සිදු කෙරෙන්නේ එකී සිතුවම් පිළබඳව ය.

පරණවිතානයන් යට සඳහන් කර ඇති විස්තරයේ ගර්භය මැද වූ මහාමේරු ගලක් පිළිබඳ අදහස ඉදිරිපත් කර තිබේ. භාරතීය විශ්ව විරණයට අනුව මෙය විශ්වයේ කේන්ද්‍රස්ථානය ලෙස සැලකෙන මහාමේරු නැමැති මිත්‍යා පර්වතයේ ශෛලිගත නිරූපණයක් වන බව කියැවේ. (Paranavithana 1963 : 17) දාගැබෙහි ධාතු ගර්භයේ මැද පිහිටි මහාමේරුව මුක්කු තුනක් මත පිහිටුවා තිබෙන්නට ඇතැයි සැක පහළ කරන පරණවිතානයන් එමගින් පැරණි ජනප්‍රවාදයේ එන මහාමේරුව ත්‍රිකූට පර්වතයක් මත පිහිටියේ ය යන අදහසට සමානත්වයක් දරණ බවට මත පළ කරයි. (Paranavithana 1972 : 92) මෙම මතය බෙල් මහතා විසින් පිළිගෙන තිබේ. (Paranavithana 1963 : 19) මිහින්තලා ධාතු ගර්භයෙන් හමු වූ මහාමේරුවට හැම අතින්ම සමාන මහාමේරුවක් තෝපා වැව දාගැබෙන් සොයාගෙන ඇත. (Hadi, 10) එහි ද මහාමේරුව පිහිටුවා තිබුණේ කුඩා රැකුල් ගල් තුනක් මතය. ඒ අනුව එහිදී ද කල්පිත පර්වතය ත්‍රිකූටයකින් නැගෙන බව අදහස් කරන්නට ඇත. දාගැබෙහි ධාතු ගර්භය මැද මහාමේරුව

නිරූපණය කරන ගලක් තැන්පත් කිරීම ස්තූපය විශ්වය සළකා කෙරෙන සංකේතයක් බවට සාක්ෂියක් වෙතැයි මහාචාර්ය ඒ. ඇම්. හොකාට් මහතා ද ප්‍රකාශ කර තිබේ. (Paranavithana 1963 : 19) ලලාට ධාතුවංසයේ සේරුවාවිල ධාතුගර්භය ගැන සඳහන් කරන තැන මැණික් වර්ග සතරකින් නිමවන ලද මහාමේරු ගලක් ධාතු ගර්භය මැද පිහිට වූ බව කියයි. (Paranavitharana 1963 : 20) මහාමේරු ගල මුදුනෙහි ශක්‍ර දේවේන්ද්‍රයාගේ ආසනයෙහි වැඩ හිඳ දෙවියන්ට ධර්මය දේශනා කරන බුදුන්ගේ රුව දක්වන ලදී. මෙම ග්‍රන්ථයට අනුව ධාතු ගර්භය මැද මහාමේරු ගලක් තැන්පත් කර ඇත්තේ කිසියම් සංකේතයක් හැඟවීමට නොව බුද්ධ චරිතය පිළිබඳ සිද්ධියක් නිරූපණය සඳහා ය. කෙසේ වුවත් පුරාතනයෙහි එබඳු සළකුණු දැක්වීමක් මේ පිළිවෙත හා සම්බන්ධ ව පැවති බවට අදහසක් ගොඩනඟා ගත හැකිය. මිහින්තලය ගරා වැටුණු දාගැබෙහි ධාතු ගර්භය මැද තිබී හමු වූ මහාමේරුව කුමක් අරමුණු කොට ගනිමින් තබන ලද්දේ ද යන්න පිළිබඳ නිශ්චිත යමක් කිව නොහැකිය.

තත් සිතුවම්වලින් කුමක් නිරූපණය වන්නේ ද යන්න පිළිබඳ ප්‍රමාණවත් කතිකාවතක් මෙතෙක් සිදු වී නොමැත. මූලික වාර්තාකරණයක් සිදු කළ සෙනරත් පරණවිතාන ශූරින් මිහින්තලා ධාතු ගර්භ සිතුවම් වලින් බුදුන්වහන්සේට වැඳ නමස්කාර කරන දේව සමූහයකගේ රූප නිරූපණය කරන බවට අදහසක් ප්‍රකාශයට පත් කර තිබේ. (Paranavithana 1972 : 93) එස්.පී චාර්ල්ස් මහතා යටිකය වළාකුළෙන් වැසීගිය දේවරූප මේ චිත්‍රයන්ගෙන් පිළිබිඹු වන බව ප්‍රකාශ කර තිබේ. (චාර්ල්ස් 2000: 10) මෙම සිතුවම් පිළිබඳ සිය අදහස ගෙන එන ආර්ය මංජු ශ්‍රී මූලකල්පය සඳහන් කරන්නේ තත් සිතුවම් මගින් බෝසතුන් සහිත අප්සරාවක් නිරූපණය වන බවය.

වර්තමානයේ මෙම සිතුවම්වල තත්ත්වය සංක්ෂේපයෙන් මෙහි ඉදිරිපත් කෙරෙයි.ඇතුළත බිත්තියේ දැකිය හැකි සිතුවම් දෙස පොදුවේ සලකා බලන විට අහසේ පාවෙමින් සිටින දේවතාරූප වල මුහුණු ඉතා පැහැදිලිව දැකිය හැකි ය. දකුණු කණ සහ මුහුණේ වටකුරු සීමාව රේඛා මාත්‍රිකව ශේෂව පවතී. උඩුකය වස්ත්‍රයෙන් සැරසී ඇත. ඇතැම් දේව රුවල පමණක් දකුණු පපු ප්‍රදේශය හරහා වම් උරහිස දෙසට විහිදී යන සළුපට සුළඟට ලෙළ දෙමින් තිබෙන ආකාරයක් නිරූපිත ය. රේඛා තවම හඳුනාගත හැකි මට්ටමක පවතී. අත් පළඳනාවන්, දෝතිය සහ ශීර්ෂාභරණ වල බාහිර රේඛාවන් ඉතා හොඳින් දැකිය හැකි ය. ඉරියව් දක්වා ඇති ආකාරය අනුව මෙම රූපයන් තුළින් දෙවිවරු නිරූපණය කරන බව පෙනේ. මෙම දේව රූපවල ඉහළට ඔසවන ලද වමත් නිරූපිත ආකාරය දැදිගම සුතිඝර දාගැබ් චිත්‍ර අතර දක්නට ලැබෙන දෙවිවරුන්ගේ අත් නිරූපිත ආකාරයට සමාන

බවක් පෙන්නුම් කරයි. මෙම සම්ප්‍රදාය ක්‍රි.ව 8-12 සියවස් අතර කාල පරාසයක විහිදී ගිය බව පෙනේ. තත් රූපවල දකුණු දෙසට හැරී වමත් ඉහළට ඔසවා ගෙන සිටිති. (See, Banadaranayake 1986: 76, 79 - Fig 38, 40) ක්‍රි.ව 12 වන සියවසට අයත් තිවංක පිළිමගෙයි අන්තරාලයෙහි දකුණු බිතුතලයෙහි ද එම ඉරියව්වෙන් දෑත් තබා සිටින ස්වරූපය දැකිය හැකි ය. මේ චිත්‍ර වල මෙලෙස අත් දැක්වීමේ සම්ප්‍රදාය දේවරූප විෂයෙහි පොදු සම්ප්‍රදායක් වන්නට ඇති බව ඉන් පෙනී යයි. තත් සිතුවම්හි දක්නට ලැබෙන සමහර දේවරූපවල වම් අත්ල මත මල් වට්ටියක් වැනි යමක් රඳවාගෙන සිටී. ඇතැම් දේවරූප අත් එකට කොට වැඳ නමස්කාර කරන ආකාරයක් දක්වා ඇත. බොහෝ දේව රූප දකුණතින් නෙළුම් මල් ගෙන සිටී. එම නෙළුම් මල් සමහරක් නොපිපුණු ඒවා වන අතර සමහර නෙළුම් මල් මොහොතකට පෙර විකසිත වූ එකක් වැන්න. රේඛා ප්‍රබල වේගවත් බවකින් යුතුය. එය අවශ්‍ය තැන් වලදී මහත්ව අවශ්‍ය තැන සිහින්ව දිවෙයි. මේවා පැහැදිලිව ම ප්‍රගුණ කරන ලද සම්භාව්‍ය සිතුවම් ශෛලියක නියෝජනයකි. මෙම නෙළුම් මල් පොදුවේ සීගිරි සිතුවම්හි දක්නට ලැබෙන නෙළුම් මල් හා සමාන බවක් දැක්වුවත්, බෙහෙවින් ස්වභාවික හා විස්තරාත්මක ය.

දකුණු බිත්තියේ දැකිය හැකි කවයක් මත දෙ අත් එක්කොට වැඳ නමස්කාර කරන අයුරු දැක්වෙන රුව සහිත සිතුවම ද සුවිශේෂී සිතුවමකි. කවාකාර කොටසේ තරමක් විශාලව දක්වා ඇති දේවරූපයට අමතරව දෙ අත් එක්කොට වැඳ නමස්කාර කරන තවත් පරිවාර රුවක්, හා ඉරියව් එතරම් පැහැදිලි ව දක්වා නොමැති රුවක් දැකිය හැකි ය. කවයෙන් පිටත දකුණැතින් නෙළුම් මල් දෙකක් රැගෙන වමත ඉහළට ඔසවාගෙන සිටින රුවකි. මෙම සිතුවමෙහි කවය ඇතුළත දක්වා ඇති ප්‍රධාන දේව රූපය ඉහළ සිට පහළට සෘජුව අඳින ලද රේඛාවකින් ඛණ්ඩනය වී ඇත. එම සෘජු රේඛාව කවය හරි මැදින් දෙකට බෙදා දක්වයි. සිතුවම් තලය නිසි ලෙස කලමණාකරණය කිරීම සිත්තරාගේ අවශ්‍යතාවය වන්නට ඇත. ප්‍රධාන රුවෙහි මුහුණු, ශරීරය හා ආභරණවල විස්තරාත්මක ලක්ෂණ රේඛාව මත පදනම් වෙයි. ගෙල වටා දිවෙන මාලය තරමක් විශාලව දක්වා ඇත. අත්බාහු පළඳනාවල විස්තරාත්මක ලක්ෂණ පෙනෙන අතර දකුණු හා වම් කණෙහි වටකුරු තෝඩුව ශේෂව තිබේ. උඩුකය කිසියම් වස්ත්‍රයකින් හා යටිකය දෝතියකින් සැරසී ඇත. හිස් පළඳනාව මගින් රුවට තේජාන්විත බවක් හා සෙසු රූ අතර විශේෂත්වයක් ගෙන දෙන්නට සමත් වී ඇත. මුහුණෙහි හැඩය, දෙඅත් හා බාහු දක්වා ඇති ආකාරයට දෙවියන් අතර විශේෂ දේවතාවකු ලෙස නිරූපණය කරන්නට ගත් උත්සාහයක් පැහැදිලි ව පෙනේ. තත් සිතුවම කවයක් මත දක්වා තිබීම ද ඒ විශේෂත්වය මතු කරයි. එහෙත් මේ සිතුවමින් නිරූපණය

වන විශේෂිත රුව කවරෙකුගේ ද යන්න ස්ථිරව ප්‍රකාශ කිරීමට තරම් ශේෂාත්මක සාධක ප්‍රමාණවත් නැත.

සමාලෝචනය

අනුරාධපුර සමයට අයත් සීමිත ධාතු ගර්භ සිතුවම් කිහිපය අතර මිහින්තලය ධාතුගර්භ සිතුවම් කිහිපය වඩා පැරණි ඒවා වීමට ඉඩ ඇත. මෙම බිතු සිතුවම් ශේෂ කිහිපය ථේරවාදි බෞද්ධ සංකපල්පය හා එය ක්‍රමිකව විපර්යාසයන්ට බඳුන් වූ ආකාරය කියාපාන සාධක වේ. දැනට මිහින්තලය කෞතුගාකාරයේ තැන්පත් කර ඇති තත් සිතුවම් සියල්ල ආකර්ශනිය හා රිද්මයානුකූල රේඛාවලින් යුක්ත මනස්කාන්ත නිමැවුම් ය.

ප්‍රමුඛ පදඃ ධාතුගර්භ, ශීර්ෂාභරණ, දේවරූප, සම්භාව්‍ය,

ආශ්‍රිත ග්‍රන්ථ

කුමාරස්වාමි, ඒ.කේ. (1962).(පරි.) එච්. එම්. සෝමරත්න. *මධ්‍යකාලීන සිංහල කලා,* කොළඹ: ලංකාණ්ඩුවේ මුද්‍රණාලය.

චාර්ල්ස්, ඇස්.පී. (2000). *පාරම්පරික සිංහල බිතු සිතුවම්.* කොළඹ : මධ්‍යම සංස්කෘතික අරමුදල

පරණවිතාන, එස්.,(1972). *පුරාවිද්‍ය පරියේසණ.* කොළඹ: මධ්‍යම සංස්කෘතික අරමුදල.

බණ්ඩාරනායක, එස්.(1998). *චිත්‍ර කලාවක පරිණාමය. අපේ සංස්කෘතික උරුමය* (ද්වීතිය කාණ්ඩය) කොළඹ: මධ්‍යම සංස්කෘතික අරමුදල.